

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»

ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ

НАУКОВИЙ ЗБІРНИК

ВИПУСК 88

ЧАСТИНА 2

Вінниця
Вид. ТОВ «Нілан – ЛТД»
2018

Проблеми освіти: збірник наукових праць / ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України. – Вінниця: ТОВ «Нілан – ЛТД», 2018. – Вип. 88 (частина 2). – 346 с.

ISBN 978-617-7607-11-2

Для науковців, аспірантів, викладачів і менеджерів освітньої системи.

Редакційна колегія:

Ю. І. Завалевський (головний редактор), Ю. М. Сафонов (заступник головного редактора), Ю. В. Ївженко (відповідальний секретар), Н. О. Гончарова, О. А. Дубасенюк, М. Б. Євтух, О. М. Ельбрехт, М. І. Жалдак, Н. І. Клокар, Б. Г. Кременський, В. І. Луговий, О. Л. Леута, О. І. Ляшенко, В. В. Олійник, Йозеф Польштуржискі, І. Ф. Прокопенко, В. О. Радкевич, О. Ю. Удалова, А. С. Чайковський

В основу збірника покладені матеріали наукових досліджень учасників XVIII Міжнародної науково-практичної конференції «Морально-патріотичне виховання студентської молоді в системі вищої освіти», організованої Барським гуманітарно-педагогічним коледжем імені Михайла Грушевського та Академією міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся».

Редакція не завжди поділяє позицію авторів.

Статті подано в авторській редакції.

Рекомендовано до друку Вченою радою ДНУ «Інституту модернізації змісту освіти» (протокол №3 від 28 березня 2018 р.).

Видання зареєстровано в Міністерстві юстиції України. Свідоцтво Серія КВ №2220012100ПР від 08.07.2016 р.

Збірник включено до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися основні результати дисертаційних робіт з педагогічних наук. Наказ Міністерства освіти і науки України від 24.10.2017 №1413.

Відповідальні за випуск: А. І. Сторожук, Ю. В. Ївженко

ISBN 978-617-7607-11-2

© ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Міністерства освіти і науки України, 2018
© Барський гуманітарно-педагогічний коледж
імені Михайла Грушевського, 2018
© Видав. ТОВ «Нілан – ЛТД», 2018

ЗМІСТ

Кушнір Валентина

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ
МУЛЬТФІЛЬМІВ..... 7

Левицька Олена Миколаївна

УКРАЇНСЬКЕ ТАНЦЮВАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ..... 18

Лісова Алла Володимирівна

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ
МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКИХ УМІНЬ..... 26

Ліщук І.І.

ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ РЕФЛЕКСИВНИХ УМІНЬ В
МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ
ПІДГОТОВКИ..... 33

Мастерук Антоніна Миколаївна

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНІ ЗАСОБИ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ У
ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ 39

Мельникова О.М.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ У ПОГЛЯДАХ
ПРОСВІТНИКІВ ПОЧАТКУ ХІХ СТОЛІТТЯ..... 46

Михайлишин Романа Іванівна-Романівна

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ
МОЛОДІ У СПАДЩИНІ ГАЛИЦЬКОГО ПЕДАГОГА ІВАНА
ЮЩИШИНА 55

Мирончук Наталія Миколаївна

САМОМОТИВАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА САМООРГАНІЗАЦІЇ
ВИКЛАДАЧА У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ 65

Мілінчук Андрій Олександрович

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПІСНІ:
ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ 74

Нечипорук Наталія Леонідівна

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ КУРСАНТІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ 83

4. Novyj tlumachnyj slovnyk ukrai'ns'koi' movy / Ukladachi : V. Jaremenko, O. Slipushko. – K : Akonit, 2001. – 793 s. (in Ukrainian)
5. Caryna L. G. Zasoby nacional'nogo vyhovannja na urokah obrazotvorchogo mystectva / L. G. Caryna / Mystectvo i osvita. – 2014. – № 5. – S. 140–146. (in Ukrainian)

УДК 37(477)(09)

Мельникова О.М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки розвитку дитини Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

E-mail: olga@maistruk.com

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ У ПОГЛЯДАХ ПРОСВІТНИКІВ ПОЧАТКУ ХІХ СТОЛІТТЯ

Анотація. У статті висвітлено та схарактеризовано основні аспекти національно-патріотичного виховання молоді у поглядах просвітників початку ХІХ століття. Закцентовано увагу на педагогічних поглядах громадського і культурного діяча, просвітника, управлінця – Василя Каразіна, чия різнобічна діяльність сприяла розвитку освіти, науки, видавничої справи, літератури, економіки, політики, благодійництва на українських землях. Визначено, що В. Каразін, один із перших в Україні, порушив надзвичайно важливу, з огляду історії педагогіки, проблему виховання патріотизму молодого покоління.

З'ясовано, що основними чинниками формування світогляду В. Каразіна як патріота своєї вітчизни були: національний, родинно-патріотичний, культурно-освітній, науково-просвітницький. Узагальнюючи загальнопедагогічні погляди Василя Каразіна щодо проблеми національно-патріотичного виховання, виокремлено головні складники виховання, як громадянське, національне та патріотичне.

Доведено, що погляди просвітника спрямовувалися на виховання національно-патріотичних почуттів, любові до Батьківщини, які він реалізовував через свої твори, трактати, промови, листи та ін.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання молоді; Василь Каразін; виховання почуття патріотизму; любов до Батьківщини; патріот; просвітництво.

NATIONAL AND PATRIOTIC EDUCATION OF YOUTH IN THE VIEWS OF THE ENLIGHTENERS ON THE BEGINNING OF THE XIX CENTURIES

Annotation. The article highlights and describes the main aspects of national-patriotic education of youth in the views of educators on the beginning of the 19th century. The attention is paid to the pedagogical views of the public and cultural figure, enlightener, and manager Vasyl Karazin, whose diversified

activities contributed to the development of education, science, publishing, literature, economics, politics, philanthropy on Ukrainian lands. It is determined that V. Karazin, one of the first in Ukraine, violated the problem of raising the patriotism of the younger generation, taking into account the history of pedagogy.

It was found out that the main factors of the formation of the worldview of V. Karazin as a patriot were: national, patriotic, cultural, educational, scientific and educational factors. Summarizing the general pedagogical views of Vasyl Karazin on the problem of national-patriotic education, the main components of education such as civil, national and patriotic are outlined.

It is proved that the views of the enlightener were directed towards the cultivation of national patriotic feelings, love to the Motherland, which he realized through his works, treatises, speeches, letters, and others.

Key words: national-patriotic education of youth; Vasyl Karazin; raising sense of patriotism; love to the Motherland; patriot; education.

НАЦИОНАЛЬНО-ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЕ МОЛОДЁЖИ ВО ВЗГЛЯДАХ ПРОСВЕТИТЕЛЕЙ НАЧАЛА XIX ВЕКА

Аннотация. В статье освещены и охарактеризованы основные аспекты национально-патриотического воспитания молодёжи во взглядах просветителей начала XIX века. Акцентировано внимание на педагогических взглядах общественного и культурного деятеля, просветителя, управленца – Василия Каразина, чья разносторонняя деятельность способствовала развитию образования, науки, зоотельского дела, литературы, экономики, политики, заготовительности на украинских землях. Определено, что В. Каразин, один из первых в Украине, нарушил чрезвычайно важную, с точки зрения истории педагогики, проблему воспитания патриотизма молодого поколения.

Установлено, что основными факторами формирования мировоззрения В. Каразина как патриота своего отечества были: национальный, семейно-патриотический, культурно-образовательный, научно-просветительский. Обобщая общепедагогические взгляды Василия Каразина по проблеме национально-патриотического воспитания, выделены главные составляющие воспитания, как гражданское, национальное и патриотическое.

Доказано, что взгляды просветителя направлены на воспитание национально-патриотических чувств, любви к Родине, которые он реализовывал через свои произведения, трактаты, речи, письма и др.

Ключевые слова: национально-патриотическое воспитание молодёжи; Василий Каразин; воспитание чувства патриотизма; любовь к Родине; патриот; просвещение.

Постановка проблеми, її актуальність. В умовах державно-політичних і соціально-економічних перетворень одним із головних завдань українського суспільства є інтеграція нашої країни у світовий культурний і економічний простір, що спонукає до комплексної модернізації системи освіти і виховання, створення умов для особистісного розвитку і творчої самореалізації громадян України.

Інтегративні процеси, що відбуваються у багатьох галузях суспільного життя, передбачають водночас вивчення, збереження і раціональне застосування позитивного національного освітнього досвіду і традицій. Тому, розробляючи способи створення ефективної системи освіти і виховання, необхідно вивчати та враховувати надбання вітчизняної педагогічної думки.

На необхідності формування у молодого покоління потреби зберігати і збагачувати національну культуру, українські культурно-історичні традиції, національні світоглядні ідеї, погляди і переконання, виховання свідомого відчуття приналежності до свого народу акцентується увага в державних нормативних документах, зокрема у Національній доктрині розвитку освіти, Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»). У Концепції національно-патріотичного виховання молоді звертається увага на важливість збереження українських народних традицій, кращих надбань національної та світової педагогіки й психології, формування духовного українського патріота, популяризацію пам'яток української історії, культури та природи, історичних місць та подій, етнографії та життєписів відомих діячів.

Науковий інтерес до спадщини просвітників минулого значно активізувався останніми роками, що зумовлено низкою причин, зокрема, необхідністю обґрунтувати способи трансформації традиційних ідей в інноваційні на основі глибокого дослідження, аналізу життєдіяльності просвітників минулого на тлі соціально-культурного, економічного і політичного життя суспільства.

Становлення нової культурно-освітньої парадигми зумовлює звернення до незаслужено забутих освітніх діячів і педагогів минулого, творчу спадщину яких становлять просвітницькі, виховні, культурно-освітні ідеї, що можуть додати якісно нового забарвлення теорії та досвіду виховання і навчання. Як зазначає О. Сухомлинська, «...звернення до творчої біографії є і традицією, й інновацією, бо збагачує й урізноманітнює наші уявлення про історико-педагогічний процес, сприяє його новому прочитанню, а також відкриває нові грані, новий зміст, нові цінності цього процесу як важливі складові наукового дискурсу» [9, с. 37].

Саме такого підходу потребує діяльність освітніх діячів першої половини XIX ст., творчий спадок яких задовго перебував поза межами науково-педагогічного дискурсу. Формування їхнього світогляду, ідейних переконань відбувалося під впливом традицій Козацької доби або

українського бароко, західноєвропейських ідей гуманізму, реформації і раннього Просвітництва. Українська педагогічна думка цього періоду представлена плеядою видатних просвітників, освітніх, культурних, громадських діячів, з-поміж яких одним із провідних є Василь Назарович Каразін (1773–1842) – громадський і культурний діяч, просвітник, управлінець, учений-дослідник, публіцист, чия різнобічна діяльність сприяла розвитку освіти, науки, видавничої справи, літератури, економіки, політики, благодійництва. Основним спрямуванням його творчої діяльності було утвердження національної самосвідомості, служіння Батьківщині, підвищення її національно-культурного, науково-освітнього, економічно-політичного рівня, прагнення до пізнання істини, духовне й моральне самовдосконалення, різнобічний розвиток особистості тощо. Одним із перших в Україні В. Каразін порушив надзвичайно важливу, з огляду історії педагогіки, проблему виховання почуття патріотизму. Погляди просвітника спрямовувалися на виховання почуття патріотизму, любові до Батьківщини, які він реалізовував через свої твори, трактати, промови, листи та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідники Н. Березюк, А. Болебрух, Ю. Грачова, О. Узбек, Л. Георгієв та ін. аналізують головні здобутки видатного діяча у різних напрямках творчої діяльності, осмислюють його епістолярну та мемуарну спадщину, дають об'єктивну, якісно нову характеристику із позицій сучасності.

У цьому контексті дослідники вітчизняної історії педагогіки М. Євтух, Л. Корж-Усенко, Т. Кочубей, Л. Пироженко, С. Поляруш, А. Сбруєва, Н. Сейко, О. Скоробагатська та ін. аналізують окремі аспекти теоретико-педагогічних надбань В. Каразіна як популяризатора ідей просвітництва на українських землях, як члена наукових товариств, громадсько-політичного діяча та науковця.

Мета статті – висвітлити та схарактеризувати основні аспекти національного-патріотичного виховання молоді у поглядах просвітників початку ХІХ століття.

Методи дослідження: *теоретичний та історико-логічний аналіз, класифікація архівних матеріалів та друкованих джерел з метою визначення сутності проблеми, окреслення внеску В. Каразіна у розвиток вітчизняної освіти; персоналістично-біографічний* – для аналізу життєтворчості В. Каразіна у контексті розвитку вітчизняної освіти; *феноменологічний* – допоміг розглянути постать В. Каразіна з позицій об'єктивності, наукового осмислення сучасності, без ідеологічних нашарувань; *проблемно-генетичний* – допоміг здійснити ретроспективне вивчення творчої спадщини В. Каразіна з метою інтерпретації його науково-просвітницьких поглядів та ідей; *аксіологічний* – допоміг здійснити оцінку змісту діяльності В. Каразіна, його творчого доробку.

Результати дослідження. Присвоєння Харківському університету імені Василя Назаровича Каразіна, 200-річний ювілей якого відзначався у

2004 р., викликав широкий інтерес науковців, громадськості до постаті його засновника. Проте щодо оцінки спадщини В. Каразіна наукова література містить суперечливі свідчення стосовно його поглядів і діянь. Тим часом уважне, неупереджене вивчення його творчого доробку допоможе простежити еволюцію української педагогічної ідеї, скласти цілісну картину історико-педагогічної думки початку ХІХ ст.

Процеси трансформації традиційних ідей у сучасному суспільстві спонукають до поглибленого вивчення творчої спадщини В. Каразіна, зокрема у галузі освіти. Він як високоосвічений, далекоглядний діяч і управлінець наполегливо втілював у життя заходи, спрямовані на створення просвітницьких і наукових інституцій, які зосереджували свою діяльність на розв'язанні фундаментальних проблем тогочасного суспільства, сприяли поширенню освіти серед різних верств населення імперії.

Василь Назарович Каразін (1773–1842) – визначна особистість у всіх відношеннях зі своїми блискучими людськими якостями, «особистість, яка науковими знаннями й ідеями випередила ціле століття, діяч, який залишив після себе глибокий слід у громадському житті країни, взірць надзвичайної моральної величини, сміливості й прямої, людина, яка завжди говорила правду» [1, с. 5]. Він належав до найосвіченіших людей свого часу. З його ініціативи було створено перше в Європі Міністерство народної освіти (1802) [6, с. 914], Харківський університет (1804), організовано Філотехнічне товариство (1811), і насамкінець, був людиною, діями і вчинками якої пишаються нащадки.

Простежуючи його життєвий і творчий шлях слід зауважити, що В. Каразін присвятив своє життя справі просвітництва та патріотизму. Кожну промову він виголошував з безмежною любов'ю до Батьківщини, убачаючи її розквіт у поширенні освіти серед народу.

У ранній юності просвітницько-педагогічні погляди В. Каразіна формувалися під впливом творів Г. Сковороди та кращих європейських просвітників, які викладали у Кременчуцькому й Харківському пансіонах. Саме завдяки домашньому вихователю та наставнику Г. Сковороді, у В. Каразіна сформувався світогляд, що пізніше став основою поглядів і стійких переконань. Адже завдяки домашньому вихованню з участю Г. Сковороди Василь Каразін рано пізнав ідеї філософа-педагога, а пізніше продовжив їх втілення, поширюючи освіту серед простого народу.

У творі «Погляд на українську старовину, 1842 р.» («Взглядъ на украинскую старину, 1842 г.») видрукуваному проф. Д. Багалієм у 1910 р. знаходимо згадки В. Н. Каразіна про українського філософа: «Поміж учителів помітимо Сковороду... Я мав честь замолоду бачити цього поважного мужа, який в свій час міг би зайняти місце серед найбільш поважних германських учених» [4, с. 605]. В. Каразін настільки був захоплений особистістю Г. Сковороди та його працями, що у листі до видавця «Молодыка» І. Бецькому від 2 березня 1842 р., писав: «... цей

почесний громадянин і надзвичайний, доброти громадської, чоловік... Ми під чубом і в українському згортку мали свого Піфагора, Оригена, Лейбніца, як Москва за 150 літ в Посошкові свого Філанджері, а Харків тепер має свого Іоанна Златоуста» [8, с. 913].

Отже, ним керувало не тільки захоплення Г. С. Сковородою, як письменником чи філософом, а й просвітником свого народу, який у подальшому був прикладом для учених, філософів, педагогів. Адже твори Г. Сковороди насичені глибиною думки про просвітництво народу та глибокого патріотизму до рідної землі.

Разом з тим, Г. Сковорода і В. Каразін були палкими патріотами своєї Вітчизни. Їхні погляди спрямовувалися на виховання почуття патріотизму, любові до Батьківщини, які вони реалізовували через свої твори, трактати, промови, листи, байки та ін. Просвітники стверджували, що кожен має бути відданим своїй справі на благо Батьківщини, виявляти любов до неї.

Але критичне ставлення обох просвітників щодо поширення освіти виражалось у тому, що вони були проти виховання російських дітей іноземцями. Г. Сковорода засуджував таке виховання і уважав, що воно «отворює душі, серця і розум дітей, до того ж іноземні педагоги навчали українських дітей розмовляти усіма мовами, а рідною нехтували. Виступаючи проти виховання російських дітей іноземцями, В. Каразін зауважував, що вивчаючи чужі мови з дитинства, діти поступово віддаляються від своєї власної, а тому втрачають можливість набувати знання. Він пропонував поміщикам віддавати дітей у вітчизняні школи і навчати їх культури рідної мови. Продовжуючи думку він відзначав, що «наше дворянство почало довіряти своїх дітей іноземцям, воно не береже кошти їм на оплату і на закордонні подорожі... Постійний звичай перетворився нарешті на пристрасть» [2, с. 62]. Адже, вивчаючи чужі мови з дитинства, діти поступово віддалялися від своєї власної, а тому втрачали можливість набувати знання. Просвітник пропонував поміщикам віддавати своїх дітей у вітчизняні школи і навчати їх культурі рідної мови, а отже закликав до національної самосвідомості співвітчизників.

Разом із здобуттям освіти, маючи необхідні теоретичні знання, В. Каразін здійснив подорож країною. Метою мандрівки було якнайкраще ознайомитись із реальним життям народу. На нашу думку, це спричинилося тим, що метою його життя була не наука, а благоустрій Вітчизни. Крім того, існувала й інша причина подорожі. Перебуваючи серед громади із прогресивними ідеями, нетрадиційними теоріями й модерним патріотизмом, В. Каразін, як істинний патріот, був рішуче налаштований присвятити своє життя справі процвітання держави. Проте його уявлення й погляди не мали чіткого плану реалізації, що хиталися від бажання займатися науковою роботою у лабораторії до публічної громадсько-політичної й просвітницької діяльності.

Через свої твори В. Каразін прагнув передати людям любов до

істини і чеснот, бажання бути істинним громадянином, патріотом своєї Вітчизни. Про глибокі почуття до Батьківщини свідчать його твори «Промова про істинну та удавану любов до батьківщини», «Практичний захист проти іноземців існуючої нині в Росії підпорядкованості поселян їх поміщикам», «Про виховання жіночої статі в нижніх станів», «Про учені товариства і періодичні видання в Росії» та ін.

У повчальному творі «Промова про істинну та удавану любов до батьківщини» В. Каразін надавав великого значення важливому почуттю патріотизму. Він акцентував увагу на тому, що любов до Батьківщини необхідна для спільного блага, її потрібно виявляти не через мрію вільності і рівності, а на основі поваги до релігії і порядку. У цій праці автор виклав свої погляди на любов до Батьківщини як на доброчесність, спричинену багатоманітністю найважливіших моральних складових: повага до інших народів і культур. З цього приводу він писав: «...гоніння іноземців не є любов'ю до Вітчизни!.. якщо не любити усім серцем Вітчизни нашої, не можна любити людей інших країн, людей взагалі» [7, с. 362–363]; розважливість народів, що дає поштовх до взаємоповаги. Намагатися не нехтувати чужим, а надавати перевагу своєму народу; національні цінності, які можуть запозичуватися іншими народами.

Почуття патріотизму, вважав В. Каразін, можна виховати за допомогою таких засобів, як вивчення вітчизняної літератури та історії, стверджуючи, що подвиги представників нації є проявом «витонченої громадянської доброчесності» [7, с. 358]. Він чітко окреслював позитивні моральні риси характеру людини, що мають бути поряд із істинною любов'ю до Батьківщини. До цих рис він відносив любов до ближніх, до рідного краю, до людства та своєї Батьківщини. Він зауважував, що для виховання у громадянина патріотизму має бути Божа любов до навколишнього оточення. Отже виховання любові до Батьківщини проходить крізь увесь твір Василя Каразіна і, безперечно, займає чільне місце у світогляді автора.

Важливим засобом виховання патріотичних почуттів, на думку В. Каразіна, були наукові товариства та їх періодичні видання, що сприяли поширенню знань серед народу. У творі «Про учені товариства і періодичні видання в Росії» йдеться про необхідність надання корисної, цікавої інформації жителям провінційних міст і сіл, які не мають доступу до періодики. На думку Василя Каразіна, завдяки взаємодопомозі суспільство прагнутиме до просвітництва і буде спроможне виконувати «приємні обов'язки громадянина і сина Вітчизни» [5, с. 330].

Василь Каразін обстоював думку, про необхідність просвітництва серед народу. З цього приводу він зауважував, що замість розбещування уяви бездіяльних громадян, краще пробуджувати в їхніх серцях любов до наук, до простодушності в смаках і звичаях, до життя в містах і селах, «що властиво освіченому суспільству» [5, с. 333].

За свідченнями дослідника спадщини В. Каразіна Дмитра Багалія,

Просвітник завжди уважав і називав себе українцем, хоча за походженням був грек. Адже при обговоренні питання про заснування університетів у Росії, В. Каразін наполіг на відкритті, найближчим часом, університету саме у Харкові. Ідея В. Каразіна щодо відкриття Харківського університету була настільки сильною і сповненою патріотичних почуттів, що на зборах харківського дворянства він доніс до слухачів свої синівські почуття до Вітчизни, до всієї Росії і рідної України. В. Каразін з гордістю твердив: «... Все моє життя буде присвячене на доказ тому, що воно належить моїй Вітчизні, але особливо країні, яка була Вітчизною у період моєї юності... Блаженний вже сторазово, якщо випадок надав мені можливість зробити найменшу добру справу люб'язній моїй Україні, користь якої в уявленнях моїх пов'язана з користю велетенської Росії» [3, 535]. Він завершив свою промову виступом: «Чи покажу я вам ще, що я не мав на думці нічого, крім блага Вітчизни і користі нашої землі...» [3, 537]. Своєю промовою він намагався довести представникам різних станів позитивні наслідки від заснування Харківського університету.

Таким чином, у ході дослідження з'ясовано, що основними чинниками формування світогляду В. Каразіна як патріота своєї Вітчизни були:

- *національний* (походження із південних слов'ян, що надало його особистості дещо відмінних від українців рис характеру);
- *родинно-патріотичний* (домашнє виховання й навчання гідного, істинного патріота своєї Вітчизни, що здійснювалося матір'ю і батьком, а також педагогом-філософом Г. Сковородою);
- *культурно-освітній* (навчання в елітному навчальному закладі – Гірничому корпусі; потяг до самоосвіти й самовдосконалення, знання зразків світової літератури, що торкалися суспільних й освітніх проблем; усвідомлення необхідності поліпшення народної освіти, що спонукало до створення спеціальних освітніх інституцій та укладання низки праць і проектів);
- *науково-просвітницький* (вивчення В. Каразіним творчого доробку учених різних галузей знань та поширення й реалізація власних ідей щодо просвітництва, що зумовило створення науково-освітнього Філотехнічного товариства, співпраця із провідними ученими, громадськими й політичними діячами, редакторами провідних періодичних видань).

Узагальнюючи загальнопедагогічні погляди Василя Каразіна щодо проблеми національно-патріотичного виховання, виокремлено головні складники виховання, як:

- *громадянське виховання* (бути істинним громадянином свого народу, поважати, бути гідним громадянської довіри, публічне наставлення через книги, доповіді та ін., служіння Батьківщині);

- національне виховання (навчання рідної мови, забезпечення вітчизняними педагогічними кадрами, навчальними посібниками, навчальними програмами, що передбачають вивчення історії, літератури, географії рідного краю, національних традицій, звичаїв);
- патріотичне виховання (патріот Батьківщини, любов до Батьківщини ґрунтується на повазі до порядку та релігії, любові до родини, до оточення, до старших, любові до свого міста, рідного краю, до всього людського, патріотизм є благом Батьківщини).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідженням встановлено, що творча діяльність В. Каразіна упродовж життєвого шляху була багатоаспектною, суперечливою, а її характер змінювався під впливом різних причин. Проте незмінними особистісними якостями завжди були патріотизм, інноваційність, неординарність поглядів та ін., що визначили напрями його творчої діяльності.

Подальшою розвідкою може стати впровадження педагогічних ідей Василя Каразіна з національно-патріотичного виховання у навчально-педагогічний процес закладів освіти.

Література

1. Абрамовъ Я. В. В. Н. Каразинъ (основатель Харьковскаго университета): его жизнь и общественная дѣятельность : біогр. очеркъ / Я. В. Абрамовъ. – СПб. : Тип. «Общественная Польза», 1891. – 96 с.
2. Каразин, В. Н. Практическое защищение против иностранцев, существующее ныне в России подчиненности поселян их помещикам / В. Н. Каразин // Сочинения, письма и бумаги В. Н. Каразина, собранные и редактированные проф. Д. И. Багалеем. – Х. : Изд-во Харьк. ун-та, 1910. – С. 62-99.
3. Каразин, В. Н. Речь говоренная в дворянском Собрании Слободско-Украинской губернии (1 сентября 1802 г.) / В. Н. Каразин // Сочинения, письма и бумаги В. Н. Каразина, собранные и редактированные проф. Д. И. Багалеем. . – Х. : Изд-во Харьк. ун-та, 1910. – С. 62-99.
4. Каразинъ В. Н. Взглядъ на украинскую старину: (1842 г.) // Сочинения, письма и бумаги В. Н. Каразина, собранныя и редактированныя проф. Д. И. Багалѣемъ / В. Н. Каразинъ. – Х. : Изд-во Харьк. ун-та, 1910. – С. 599–606.
5. Каразинъ В. Н. Обь ученыхъ обществахъ и періодическихъ сочиненіяхъ въ Россіи / В. Н. Каразинъ // Русская старина. – 1871. – Т. 3, март. – С. 330–335.
6. Каразинъ В. Н. Письмо В. Н. Каразина Н. П. Погодину : (23-го мая 1842 г.) / В. Н. Каразинъ // Сочинения, письма и бумаги В. Н. Каразина, собранныя и редактированныя проф. Д. И. Багалѣемъ / В. Н. Каразинъ. – Х. : Изд-во Харьк. ун-та, 1910. – С. 914.

7. Каразинъ В. Н. Рѣчь о истинной и ложной любви къ отечеству В. Н. Каразинъ // Сочинения, письма и бумаги В. Н. Каразина, собранныя и редактированныя проф. Д. И. Багалѣемъ / В. Н. Каразинъ. – Х. : Изд-во Харьк. ун-та, 1910. – С. 355–367.
8. Каразинъ В. Н. Сочинения, письма и бумаги В. Н. Каразина, собранныя и редактированныя проф. Д. И. Багалѣемъ / В. Н. Каразинъ. – Х. : Изд-во Харьк. ун-та, 1910 – XIX, 927 с.
9. Сухомлинська О. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / Ольга Сухомлинська. – К. : АПН, 2003. – С. 37.

Bibliography

1. Abramov YA. V. V. N. Karazin (the founder of Kharkiv University): his life and public activity: biographical essay / YA. V. Abramov». – SPb. : Tip. «Obshhestvennaya Pol'za», 1891. – 96 s. (in Russian)
2. Karazin V. N. Practical protection against foreigners, that live in Russia, the subordination of the inhabitants to their landowners / V. N. Karazin // Compositions, letters and notes of V. N. Karazin, collected and edited by prof. D. I. Bagaleim. – KH. : Izd-vo KHark. un-ta, 1910. – S. 62-99. (in Russian)
3. Karazin V.N. Speech that is spoken in the noble Assembly of the Slobodsk-Ukrainian province (September, 1 1802.) V. N. Karazin // Compositions, letters and notes of V. N. Karazin, collected and edited by prof. D. I. Bagaleim. – KH. : Izd-vo KHark. un-ta, 1910. – S. 62-99. (in Russian)
4. Karazin V. N. Look at the Ukrainian antiquity: (1842) // Compositions, letters and notes of V. N. Karazin, collected and edited by prof. D. I. Bagaleim.. – KH. : Izd-vo KHark. un-ta, 1910. – S. 599–606. (in Russian)
5. Karazin V. N. The scope of scientific societies and periodic constituencies in Russia / V.N.Karazin // Russkaya nauka. – 1871. – T. 3, mart. – S. 330–335. (in Russian)
6. Karazin V. N. Letters of V. N. Karazin to N. P. Pogodin : (May,23 1842) / V. N. Karazin //Compositions, letters and notes of V. N. Karazin, collected and edited by prof. D. I. Bagaleim / V. N. Karazin. – KH. : Izd-vo KHark. un-ta, 1910. – S. 914. (in Russian)
7. Karazin V. N. Speech about true and false love to our country / V. N. Karazin // Compositions, letters and notes of V. N. Karazin, collected and edited by prof. D. I. Bagaleim / V. N. Каразинъ. – KH. : Izd-vo KHark. un-ta, 1910. – S. 355–367. (in Russian)
8. Karazin V.N. Compositions, letters and notes of V. N. Karazin, collected and edited by prof. D. I. Bagaleim / V. N. Karazin. – KH. : Izd-vo KHark. un-ta, 1910 – XIX, 927 s. (in Russian)
9. Sukhomlins'ka O. Historical and pedagogical process: new approaches to common problems / Ol'ga Sukhomlins'ka. – K. : APN, 2003. – S. 37. (in Ukrainian)

УДК 37.035:39–051 Ющишин

Михайлишин Романа Іванівна-Романівна – методист педагогічного коледжу, асистент кафедри загальної та соціальної педагогіки факультету педагогічної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка
E-mail: metodcabinet@i.ua

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ У СПАДЩИНІ ГАЛИЦЬКОГО ПЕДАГОГА ІВАНА ЮЩИШИНА

Анотація. На підставі аналізу історико-педагогічної літератури вивчено сутність ключових понять «патріот», «патріотизм», «патріотичне виховання», «національна ідея», «національне виховання»,

Науково-педагогічне видання

ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ

Випуск № 88

Частина 2

Комп'ютерна верстка і набір: М. Мороз (morozmaja@i.ua),
А. Сторожук (storojuk@ukr.net)

Надруковано з оригінал-макета авторів

Підписано до друку 16.04.18.
Формат 84х60/8. Папір офсетний.
Друк цифровий. Гарнітура Times New Roman.
Умов. друк. арк. 44,00. Обл.-вид. арк. 40,92.
Зам. № 2785.

Віддруковано з оригіналів замовника.
ФОП Корзун Д.Ю.

Видавець ТОВ «Нілан-ЛТД»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК № 4299 від 11.04.2012 р.
21027, а/с 8825, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.
Тел.: (0432) 69-67-69, 603-000.